

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Панюк Т. П.

*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри економічної теорії*

*Рівненського державного гуманітарного університету
м. Рівне, Україна*

Сучасні зміни в контексті європейських вимог поступово здійснюють модернізацію освітньої діяльності. Під впливом новітніх освітніх технологій формуються економічні інновації в освітній системі України : автономія закладів вищої освіти, нова система державного фінансування освіти, диверсифікація джерел фінансування освіти, нова система фінансування освіти грантовими програмами, пільгове стимулювання інвестицій у сферу освіти, нова система оплати роботи працівників освіти. Конкурентний бенчмаркінг як інноваційна технологія урівноважує можливості державних та приватних ЗВО модернізувати власну освітню діяльність і в свою чергу визначає економічну безпеку важливим інструментом боротьби на ринку освітніх послуг.

Формування системи управління економічною безпекою закладів вищої освіти відбувається насамперед на проведенні власної самооцінки та індивідуального зовнішнього конкурентного бенчмаркінгу кожним окремо взятим закладом. Зокрема, Л. Прус відзначає, що зростання конкурентоспроможності вітчизняних ЗВО можливе через мобільність слухачів (студентів, аспірантів, докторантів), викладачів та інтернаціоналізацію навчальних планів та транснаціоналізацію вищої освіти [1]. Т. Фініков зазначає, що важливим інструментом забезпечення якості освіти є зовнішні агенства із забезпечення якості [2]. В. Терещук вказує на якість освітніх програм як найголовніший інструмент гарантування якості послуг та оцінки стейкхолдерами якості ЗВО [2, с.242].

На противагу державній освіті, вузька система приватної вищої освіти України не має повної правової рівності з огляду на вищезазначене, хоча за законом недержавні та комерційні ЗВО України рівні [3]. Правова нерівність (фінансово-економічні умови, які зумовлені високим ступенем конкурентної боротьби, дефіцит джерел фінансування, політика євроінтеграції, формування законодавчих змін, кваліфікація персоналу тощо) впливає на ЕБ ЗВО приватної форми власності як економічної системи, яка є відкритою до впливу різних загроз і небезпек з боку зовнішнього та внутрішнього середовищ. Ці фактори ставлять приватні ЗВО в особливі умови щодо забезпечення власної економічної безпеки. В узагальненому вигляді це можна звести до того, що:

– приватні ЗВО, чутливі до будь-яких погіршень фінансової та демографічної ситуації, у тому числі через дисбаланс в економіці України та скороченні народжуваності, не є конкурентоспроможними;

– приватні ЗВО, позбавлені факторів фінансової та правової підтримки з боку держави, не завжди можуть формувати прибутковість закладів, в тому числі впливати на дострокову прибутковість;

– становлення єдиного європейського освітнього простору формує своєрідні виклики приватній університетській освіті України. Встановлення стандартів якості продукції та послуг, які надаються приватними ЗВО, передбачає їх дотримання з боку українських ЗО. З огляду на слабкість функції контролю за виконанням відповідності стандартам, це не завжди є можливим.

Ці особливі риси прямо впливають на основні параметри економічної безпеки: конкурентоспроможність, прибутковість та якість. За цих умов і виникає необхідність розроблення концепції економічної безпеки приватних ЗВО. Забезпечення безпеки приватних ЗВО, як процес створення сприятливих умов їх діяльності – це опанування суб'єктами необхідних умов власного існування, що означає створення таких умов, за яких реалізуються інтереси приватних ЗВО, здійснюються поставлені ними цілі, в основі яких лежать їх цінності. Це означає, що забезпечення безпеки є процесом створення умов, за яких суб'єкти освітньої діяльності зберігають і відтворюють власні цінності, відстоюючи їх в конкурентному бенчмаркінгу та захищаючи від копіювання [4].

Перелік складових формування ЕБ ЗВО вказує на наявність постійного моніторингу і контролю середовища діяльності як державних так і приватних ЗВО, що є важливою рисою ЕБ. Виходячи з того, що безпека в загальному вигляді, – це специфічна сукупність умов діяльності ЗВО, а перебувати в безпеці – означає перебувати в об'єктивно безпечних умовах, тобто в таких, які ЗВО в змозі контролювати в процесі своєї освітньої діяльності, тобто в процесі власної самореалізації, то можна дати розширене трактування економічної безпеки ЗВО як здатності : адекватно реагувати на загрози і порушення стабільності і рівноваги системи освіти, протиставляти цим загрозам своєчасну і ефективну перебудову (реорганізацію, розвиток) структури і функціонування задля забезпечення конкурентоспроможності; реалізувати цілі і завдання як необхідні умови життєдіяльності (функціонування) ЗВО задля забезпечення конкурентоспроможності; реалізувати найважливіші потреби суспільства (поза та всередині ЗВО) задля забезпечення якості освітніх послуг; створювати умови для безперервного пристосування механізму закладів освіти до постійно змінюваних умов досягнення поставлених цілей, що забезпечить конкурентоспроможність ЗВО; функціонувати як економічна система в рамках діючого законодавства, що забезпечує його незалежність.

Економічна безпека ЗВО формується під час створення загальної концепції розвитку ЗВО за рахунок усвідомлення можливих небезпек при визначенні бажаного стану ЗВО на основі: виявлення складу загроз і їх предметів; оцінки загроз за важливістю, часу настання; визначення очікуваних збитків; вироблення можливих способів усунення небезпек; оцінки витрат праці при використанні тих чи інших способів усунення небезпек.

Виявлення та прогнозування факторів ризику, небезпек і загроз є одним з найбільш важливих завдань забезпечення економічної безпеки у сфері освіти. Головним фактором, що впливає на функціонування освітнього закладу, є ринок, який визначає відносини і взаємозалежність освітнього закладу і загальної економічної системи. Цілі функціонування системи економічної безпеки освітнього закладу залежать від етапу розвитку економіки та відповідності цього етапу рівня економічної безпеки ЗВО [4].

Для вирішення завдань адаптації, виживання і розвитку в ринкових умовах ЗВО забезпечують власну конкурентоспроможність, яка напряму залежить від споживачів освітніх послуг, партнерів закладів вищої освіти, постачальників, посередників та конкурентів. Враховуючи те, що ресурси є обмеженими, а потреби зростають у зв'язку з розвитком і самореалізацією ЗВО, то повне задоволення потреб виявляється неможливим. Наявність іншого ЗВО, що має свої власні життєво важливі інтереси і відповідні потреби та прагне скористатися та контролювати ресурси, створює залежність безпеки одного суб'єкта від безпеки іншого суб'єкта, тобто, щоб забезпечити власну безпеку необхідно ясне розуміння конкурентів (в широкому сенсі) – джерел загроз, їх інтересів, потреб у ресурсах, а також наявності, кількості та якості ресурсів, вже контрольованих конкурентом або наявними на ринку в тому чи іншому вигляді.

Стратегія організації діяльності приватних та державних ЗВО поєднує в собі елементи підприємницької та комунікаційної діяльності, а навколишнє середовище сучасного приватного вищого навчального закладу розвивається більш швидкими темпами, ніж інструментарій, за допомогою якого можна проводити управління економічною безпекою приватного ЗВО та контролювати умови функціонування.

Рейтинги, науково-метричні системи та методики, спеціалізовані академічні журнали є елементами інструментарію комунікації ЗВО та інших учасників процесу. Особливістю ефективного прийняття управлінських та стратегічних рішень ЗВО є фактичні дані. Особливістю зовнішнього середовища ЗВО є формування освітнього простору, якому притаманна тенденція створення певних шаблів, верхній ярус яких займають найкращі університети – лідери на світовій арені [2]. Вони можуть використовувати потужну рекламу та засоби PR, політичну діяльність для лобіювання своїх інтересів для впливу на зовнішнє

середовище. Вразливість приватних ЗВО зумовлена саме тим, що змінювати зовнішнє середовище на свою користь їм не під силу, а аналіз мікросередовища приватного закладу і виділення тих його суб'єктів, чий вплив на нього є відчутним коштує занадто дорого. Порівняння діяльності ЗВО-конкурентів шляхом конкурентного бенчмаркінгу, дозволяє проводити структурований обмін ідеями і передовим досвідом щодо інституційних сильних і слабких сторін ЗВО–учасників [1]. Інформація про поточну діяльність ЗВО-учасника та якість надання послуг перетворюється в нові можливості для стратегічного інституційного розвитку ЗВО, який проводить порівняльний аналіз.

Література:

1. Прус Л.Р. Управління конкурентоспроможністю вищих навчальних закладів на засадах бенчмаркінгу//автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» (за видами економічної діяльності)», 2008. / Л.Р. Прус. – Тернопіль, 2008. – 23 с.
2. Фініков Т.В. Локальні системи управління якістю: світовий досвід та українські практики побудови / За ред. Т.В. Фінікова, В.І. Терещука. – К.: Таксон, 2018. – 316 с.
3. Воронін В. Проблеми системи вищого образования [Е. ресурс] / В. Воронін // Освіта.ua. -2018. – Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/blogs/61934/>
4. Кемп С. Роберт. Легальный промышленный шпионаж: Бенчмаркинг бизнес-процессов: технологи поиска и внедрения лучших методов работы ваших конкурентов/Роберт С. Кемп; пер. с англ.; под. ред. О.Б. Максимовой. – Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2004. – 416 с.

РОЗВИТОК СІЛ Є ПЕРСПЕКТИВОЮ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

Письменна Я. С.

*студентка 4 курсу факультету економіки та менеджменту
Донецького національного технічного університету
м. Покровськ, Донецька область, Україна*

Економіка держави залежить від багатьох факторів, які впливають на кожного її громадянина. Успішна господарська діяльність країни полягає не тільки в експортно-імпортних операціях чи розвитку промисловості або сфери послуг, а в раціональному використанні всіх матеріальних благ, ресурсів, які вона має. Більшість держав-лідерів світу є бідними на природні ресурси, тому вони знайшли лише один чи кілька напрямків, які